

Somogy Megyei Múzeum
 LA-1995.
 Néprajzi adattár

Somogy Megyei Múzeum
 LA-1995.
 Néprajzi adattár

GYŰJTŐ: BARINA EDIT	
GYŰJTÉS IDEJE: 1987.	
TART.: NŐZEMEK EGY KALASZTCSALÁD	
ELETE'KÖL	
FÖLDRAZSI MUTATÓ: FOMYÓD	
SZAKMUTATÓ: XVII	
LELTÁRKÖZLÉS	

--	--	--	--

---

7 lap

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

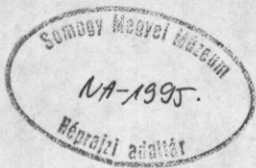

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

A pályázat címe: Mozaikok egy parasztcsalád életéből

Pályázó: Babina Edit tanuló gimnázium III.oszt.

Fonyód 8640

Kupa Vezér u.44.sz.

Adatközlő: Gál Gáspárné szül.: Kasza Anna

életkora: 85 év

lakcíme : Fonyód 8640 Kupa Vezér u.44.sz.

vallása : római katolikus

Mozaikok egy parasztcsalád életéből

Kasza Anna Csongrádon született 1902-ben. Édesapja Kasza József kubikus, fuvaros, szőlősgazda. Édesanyja Kádár Anna a házkörüli munkákat végezte és a gyerekeket nevelte. Tíz gyermekük született, de csak öten érték meg a felnőtt kort. Júlia, Erzsébet, Mária, Etelka és a legkisebb Anna.

Kezdetben a szülők a Tisza-oldalán laktak a szőlőben. Anna körülbelül hat éves, amikor az Arany János utcába költöznek. Később ezt a házat eladták, kölcsönt vettek fel és ebből, meg a ház árából két hold szőlőt vásároltak. A szőlőben egy helyiségből álló gunyhó szolgált lakóház gyanánt. Tartozott hozzá egy másik, kisebb épület is. Ezt boros kamrának használták. Két gyereknek a kamrában kellett aludnia, mert a gunyhó olyan kicsi volt, hogy nem fértek el mind a heten. Az udvaron kemence állt. Ebben sütötték a kenyeret, minden héten négyet.

A szőlő területe két hold volt. A tőkék között néhány gyümölcsfa /szilva, körte, alma/ állt. Mikor a gyerekek nagyobbak lettek ők jártak ki a piacra az eladásra szánt gyümölcssel. Gyakran még Szentesre is átgyalogoltak /25km/ a hátukra kötött kosarakkal, mert ott néhány fillérrel többet kaptak érte.

Nem tartoztak a módosabb parasztek közé. A szülőknek öt gyereket kellett felnevelni szűkös anyagi körülmények között. Étrendjük is anyagiakhoz mérten alekult. Reggelire szalonnát, kenyeret, esetleg szilvalekvárt ettek. Az ebéd is általában hideg étel volt, amit a napszámba magukkal tudtak vinni: szalonna és kenyér. Ha volt arra lehetőségük, hogy tüzet rakjanak megsütötték a szalonnát, krumplit főztek, sütöttek. Este, ha hazaértek vacsorát főztek, de gyakran olyan fáradtak voltak, hogy enni sem volt kedvük, éhesen feküdtek le. Ha megis főzésre került a sor az étrend a következőképpen alakult: paprikáskrumpli, bableves, főtt tarhonya, krumpli-leves, de mindig csak egyféle.

Egy nap, amikor édesanyjuk a munkából hazaérve belépett a kapun a gyerekek elérőhantak és boldogan, egymás szavába vágva kiabáltak, hogy Anna kétféle főzött: paprikáskrumplit, meg sültkrumplit.

Ősszel, a disznóvágás után hús is került az asztalra. Ez általában a nyár közepéig volt elég. Utána már csak nagyon ritkán került húsétel az asztalukra a következő disznóvágásig.

A gyerekek innen, a szőlőshegyről jártak iskolába. Körülbelül 1 km-t kellett gyalogolniuk. Ide járt a környék összes gyereke. Az iskolát Urbányi úti vagy Dehere iskolának is hívták. Az épület két teremből és egy folyósóból állt. Kilencven gyerek, két csoportban tanult itt egy tanító házaspár vezényletével. A tanítónő az első és második osztályosokat tanította, míg a többieket a tanító oktatta. A tantárgyak között szerepelt az alkotmánytan, a hittan, az olvasás, a szám-tan, a természetrajz, a nyelv-tan, a földrajz és a testnevelés. Reggel 8^h-tól délután 4^h-ig tartott a tanítás. Az órák között tíz perces szüneteket tartottak és délben volt egy óras, hosszabb szünet, amikor a közelben lakók hazamehettek ebédelni. A gyerekek gyalog jártak iskolába, csak télen a nagy hó és a nagy hideg idején vitték be őket olyan szülők lovaskocsival, akiknek volt lovuk. Az első óra pontban 8^h-kor kezdődött. Mikor a tanár belépett imádkoztak és csak ez után kezdődött a tanítás. A tanító mindig csak egy osztállyal foglalkozott, erre az időre a többiek írásbeli feladatot kaptak. Délben, és a tanítás fejeztével ismét imádkoztak.

Az első osztályosok felszerelése mindössze egy olvasókönyv, egy palatábla, és egy íróka volt. A másodikosok már hittan könyvet is kaptak, a negyedikesek felszereléséhez pedig a tankönyvek, füzetek mellett a Biblia is hozzátartozott. Összesen hat osztályt lehetett elvégezni. Anna mind a hatot kijárta. Jól tanult, mégsem szeretett iskolába járni. Igaz, akkor még a hibázó diák "jutalmul" körmöst is kaphatott. Nővérei nem végezték el mind a hat osztályt. Ennek talán az az oka, hogy amikor ők voltak iskolakötelesek nem vették olyan szigorúan, ha valaki nem járt iskolába, mint később.

Anna 1914-ben a tanítónál szolgált. A tanító a fronton volt és amíg a tanítónő a gyerekekkel foglalkozott szükség volt valakire, aki a hároméves kisfiukra vigyázott.

Anna a házkörűli munkákban is sokat segített, megetette az állatokat, vizet hordott, krumplit pucolt.

A tanítóék lakása az iskola mellett volt, két szobából és egy konyhából állt. Őket sem lehetett a jómódúak közé sorolni /de azért gyakrabban került hús az asztalukra, mint a Kasza családban/, mégis bizonyos távolságtartást lehetett megfigyelni köztük és a hegy lakói között. Mindezek ellenére a tanító úr szívélyesen elbeszélgetett minden környékbelivel. A környék tanítói gyakran vendégeskedtek egymásnál. Általában szombaton érkeztek és vasárnap, ebéd után indultak haza.

Itt Anna 2-3 pengőt kereshetett. /6 pengőn 1 mázsa búzát, illetve egy pár csizmát lehetett vásárolni. Egy méter ruhaanyag 40-80 krajcárba került./

Anna 12 éves, amikor Szikrába mennek napszámosnak. Itt Kecskemét városának volt szőlője. Elsősorban fiatalokat alkalmaztak. Anna és Etel nővére márciustól augusztus 15-ig szerződtek ide. Szállásukat biztosították, kosztra kaptak minden héten fejenként 1 kg szalonnát, kását, lisztet. Miután hazamentek otthon is napszámba, kapálni jártak. Körülbelül 14-15 éves korában több, mint egy évig szolgált Máté Jánoséknál. /Máté János 16 hold szőlővel rendelkező nagygazda volt./ Itt elsősorban házkörűli munkákat bízták rá.

Az elsővilágháború alatt a Kasza család is nagy szegénységben élt. Minden nagyon drága volt, kenyeret csak jegyre lehetett kapni. Egy ember egy hónapra 10 kg búzát kapott, de ez kevésnek bizonyult a szülők meg az öt éhes száj számára. Így a búzalisztet gyakran pótolták korpával. 1916-ban nem termett a szőlő, így az egész család napszámosnak állt Máté János birtokára. Fizetségül 1 hold kukoricát, némi pénzt és búzát kaptak.

A nagy szegénység miatt Kasza József a bérszerződését és egy hivatalos papírt a közjegyzőtől /az irat a család nagyságát igazolta/ elvitte Szentésre az alispánhoz. Az alispán pedig úgy intézkedett, hogy a búza fejadagjukat fel kell emelni 14 kg-ra.

Kasza Anna 1920 őszén megy férjhez Balla Mártonhoz. Házasságukból két gyermek született: Márton, 1921-ben és Anna 1931-ben.

A fiatal házaspár árendás tanyába költöztek. Fizetniük nem kellett, mert a szerződésben az állt, hogy a használat fejében /fizetés helyett/ meg kell javítaniuk a ház kidőlt oldalát és be kell pucolni az épületet. Két évig laktak itt. 1925-26-ban egy juhász tulajdonában lévő másik tanyára költöztek. Majd /Kasza Anna édesapja javaslatára/ a szülők szőlőjében levő gunyhóban éltek. Balla Márton sokrétű ember volt, egyedül bővítette a házat és minden ezzel kapcsolatos munkát egyedül végzett. 1928 elején volt egy nagy disznójuk, miután felhizlalták 3/4 hold szőlőre cserélték. A földnek csak a fele volt beültetve, a többi pusztta volt. Az egész területet beültették és a szőlő szép lassan termőre fordult. 1931-ben meghaltak Kasza Anna szülei és így örökölték utánjuk 3/4 hold szőlőt.

Balla Márton 1933-ban géprészes volt egy uradalomban. A cséplőgép mellett dolgozott, mint etető. A munkát hajnalban kezdték és bizony 10-11^h-ig is dolgoztak. A cséplés július derekától szeptemberig is eltartott. A fizettség 5-8 mázsa búzára rúgott a termés milyenségétől függően. Balla Márton ezen a munkahelyen tüdőbajt kapott.

1935 tavaszán a korábban vásárolt szőlőt eladták és az árából két hold szőlőt vásároltak. A területnek csak igen kis része volt szőlővel beültetve. Úgy gondolták, hogy az öröklött szőlő termésének árából építenek egy házat. A malomnál hitelben vettek építőanyagot, mondván, hogy majd ősszel fizetnek, mivel szép termés ígérkezett. Csakhogy a jég elvert mindent, így a nyakukba szakadt az adósság. Balla Márton már ekkor nagyon beteg volt. Az építkezésen sem tudott dolgozni, ezért fel kellett fogadni egy napszámost, hogy a munkát be tudják fejezni. Kasza Anna verte a vályogot és a munka nagyrészt is ő végezte. Közben rengeteg pénzt kellett orvosra, patikusra költeni, mivel a férjnek tüdő-töltésre kellett járnia. Csak a fuvarosnak, aki bevitte a beteget a városba, minden héten 3 pengőt kellett fizetni. /1 napi napszámért 1 pengőt kaptak/. Tüdőtöltés előtt és után is meg-röngenezték a beteg tüdejét. Kasza Anna egyszer megnézte a felvételt és legnagyobb megrökönyödésére már csak középen látszott egy vékony csík a tüdőből.

Balla Márton oldalán a seb /ahova a tüst szúrták minden kezelésnél/ nem tudott begyógyulni, sőt egyre jobban elgennyesedett. Végül 1935 karácsonya és 1936 újév között meghalt. Kasza Anna pedig ott maradt a két gyerekkel, meg az adóssággal a nyakában. Kénytelenek voltak eladni a szőlőből két holdat, hogy az adósság kamatait fizetni tudják./A malom el akarta árverezni a házat, mivel nem tudtak fizetni, de az igazgató úgy döntött, hogy a tetőt nem vehetik el a család feje fölé. Így a ház maradt az övék. A földet azonban betáblázták. Csak a kamatokat kellett fizetniük./

Körülbelül 1940-ben még fél holdat el kellett adniuk, ugyanis napszámosokat kellett fogadni a maradék pusztai föld beültetésére. A szőlő lassan teremni kezdett, az adósságokat ki tudták fizetni és ezután valamivel könnyebben éltek.

Kasza Annát 1943-ban megoperálták Szentesen. A műtétért 400 pengőt kellett volna fizetni, de Fülöp főorvos figyelembe vette a nehéz anyagi körülményeket és csak 120 pengőt kért az operációért.

A szőlő jövedelme a 40-es évek közepén 10-12 hektó bor volt. /1 liter bor 6 krajcárba került./ A szőlő mellett napszámba is járt. Első sorban permetezni, mivel azért 2-2,5 pengőt fizettek, míg a kapálásért csak egy pengőt lehetett kapni.

1944-ben ismét romlott az anyagi helyzetük, mert a felszabadító harcok zürzavarában tőkén maradt a szőlő.

A legnagyobb baj az volt, hogy a leszüretelt szőlőből készült must éppen ekkor forrt. A katonák / magyarok, oroszok együtt/ leitták magukat és részegen garázdálkodtak, Nem öltek, nem raboltak, nem fosztogattak, de a helybeli aljas emberek vezetésével azokhoz a házakhoz mentek, ahol az asszonyok egyedül maradtak és azokkal erőszakoskodtak, Történtek ezek annak ellenére, hogy akiket feljelentettek, azokat igen kemény büntetés sújtott. A szomszédok, hogy elkerüljék a kellemetlenségeket vagy legalább egy részüket, összeköltöztek, így több család is együtt aludt.

1945-ben a katonák további garázdálkodásától félve beköltöztek a városba. Ugyanebben az évben Kasza Anna férjhez megy ahhoz az emberhez, ekit a családja javasolt. Most legalább, hogy férfi lesz a háznál könnyebben élnek majd. Februárban tartották az esküvőt és Bertus Rókus decemberben meghalt. Kubikus volt, dolgozni Pestre járt több társával együtt. Ezt a munkát egy Gonda nevű zsidó mérnök szerezte. Bertus Rókus a mérnököt már a háború előtt is ismerte, most hogy újra találkoztak Gonda beszervezte őt is brigádjába. A fővárosba vonattal jártak fel, de mivel még a személyfergalom nem volt kielégítő, gyakran vagonok tetején vagy nyitott kocsiban utaztak. Egy alkalommal megáztak, Bertus Rókus tüdőgyulladást kapott, s ebbe halt bele.

A férj első feleségével közösen szerzett egy házat és miután házasságot kötött Kasza Annával ebbe a házba költöztek. Férje testvérei /annak halála után/ mindent el akartak venni, sőt a házat is meg akarták szerezni. Rendkívüli tárgyalást kértek a közjegyzőnél. Mindent leltárba vettek. A bíróság azonban Kasza Annának ítélte mindent. A ház is az övé lett, mivel a férj első házasságából nem született gyermek.

Közben Márton fia kubikosnok állt és ott rossz társaságba keveredett, teljesen elzüllött. Ott hagyta szülői házat és azt sem tudták, hogy hol tartózkodik. A katonaságtól is megszökött, a csendőrség pedig az édesanyját zaklatta, mivel szerintük ő bújtatta el. Végül is megtalálták Medve faluban és a frontra vitték. A háborúban pedig eltűnt. Hiába kerestették a Vöröskezeszettel, többé nem hallottak hírt felőle.

1948-ban ismét férjhez megy Gál Gáspárhoz, aki maga is özvegy volt. Neki is volt két hold földje, úgynevezett alsórét, Felgyő mellett. Ezt a darabka földet Gál Gáspár a vitézségeért kapta az első világháború utáni földosztáskor.

1950-ben megy férjhez a lánya, Anna. Kezdetben egy házban laktak, de nem vezettek közös háztartást. Később a lányáék Fonyódrára költöztek.

1966-ban Kasza Annának is követik őket. Azt a házat vették meg a Kupa Vezér utcában, ahol ma lakunk. Akkor csak egy szoba konyha, spejz volt az egész és az előző tulajdonosnak volt egy csemege kiskereskedése a ház első felében. Később a tulajdonos új üzletet építtetett és a felszabadult helyiségeket is eladta a családnak.

• 1972-ben átépítették az egész házat és ideköltözött a jelenleg is itt élő család .

Gál Gáspár 1979-ben meghalt.

Pályázati bírálat

BABINA Edit /Fonyód, III. oszt., gimn./
Mozaikok egy parasztcsalád életéből /7 lap/

Egyszerűen, világosan megfogalmazott anyag. Jó, viszonylag használható adatokkal. Nem markol túl sokat, de amit ígér, azt teljesíti is.

Egy alföldi -- csongrádi, ma a Balaton parton lakó -- asszony szegényparaszti életútjának néhány állomását villantja fel, mozaik szerűen. 1910 és napjaink közötti időszakról beszéltet, különös súllyal a század második feléről.

Különleges érdemének tűnik e munkának, hogy nem egyes adatokat fogalmazott mondatokban -- ahogy általában a gyűjtés feldolgozása történni szokott --, hanem szemmel láthatóan átgondolta a rendelkezésére álló anyagot a megírás előtt. Ez még ebben a rövidke, tömörített formában is sokat használt.

Mert bár a dolgot majdnem minden érintett témában felszínen mozog, nem tekint a tények-események mögé, nem kutatja a részleteket, mégis kerek, összefüggő és ebben a formában még érdekes is.

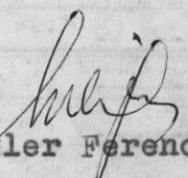
A kiírásban szereplő egyik témát sem meríti ki, a legkevésbé van szó itt valamely életforma-vizsgálatról, munkája mégis jó alapanyagot ad egy sokat ígérő, részletesebb feldolgozáshoz, kutatáshoz.

Összegzés: Kerek, érdekes, terjedelemben és tematikában ugyanakkor elég vérszegény dolgozat. Amit a cím sejtet, azt meg is kapjuk.

Mintha egy későbbi, nagyobb, értékes munka csontvázát /tématervét?/ tartanánk kezünkben.

Díjazása -- különdíj formában -- megfontolandó lehet, hogy kedvét ne veszítse.

Kaposvár, 1987. 02. 25.

Winkler Ferenc
néprajzi osztályvezető
Somogy Megyei Múzeum